

ПРОТОКОЛИТЕ 15 И 16 НА ЕВРОПСКАТА КОНВЕНЦИЈА ЗА ЧОВЕКОВИ ПРАВА

Овој преглед дава информации за неодамна усвоениот Протокол 15 за изменување на Конвенцијата за заштита на Човековите права и основните слободи. Во него се разгледуваат измените на системот на ЕКЧП кои се воведуваат со него и реакциите на усвојувањето на истиот. Во прегледот се повикува Македонија да го потпише и ратификува овој протокол, како знак на поддршка на напорите на Советот на Европа за отстранување на постоечките пречки за ефективност на ЕСЧП. Овој преглед исто така го разгледува и Протоколот 16 - следниот инструмент кој ќе биде отворен за потпишување, а кој цели да ја олесни примената на ЕКЧП на национално ниво.

Изготвени се текстови за двата нови протоколи на Конвенцијата за заштита на Човековите права и основните слободи (ЕКЧП, Конвенцијата). Протоколот 15 за изменување на Конвенцијата за заштита на Човековите права и основните слободи (Протокол 15)¹ беше отворен за потпишување на 24 јуни 2013. година; досега е потпишан од 20, а ратификуван од една земја.² Македонија сè уште не е помеѓу потписничките на овој инструмент. Македонија треба да ја започне и целосно комплетира процедурата за потпишување и ратификација на овој протокол, а во знак на поддршка на напорите на Советот на Европа за отстранување на постоечките пречки за ефективност на ЕСЧП. Протоколот ќе стапи во сила откако сите Високи договорни страни на ЕКЧП (ВДС) ќе ги завршат процедурите за ратификација/прифаќање/одобрување (Чл. 6, Протокол 15). Протоколот 16 на Конвенцијата за заштита на Човековите права и основните слободи (Протокол 16)³ ќе биде отворен за потпишување на 02 октомври 2013 година.

И двата протоколи се дел од напорите за реформирање на системот на ЕКЧП, а целејќи кон ефективна имплементација на ЕКЧП и обезбедувајќи можност за функционирање на ЕКЧП механизмот. Чекори кои претходеа на ова беа усвојувањето и стапувањето во сила на Протокол 14 и Протокол 14bis и декларациите од Интерлакен (2010), Измир (2011) и Брајтон (2012).

КАКО ПРОТОКОЛОТ 15 ЌЕ ГО ПРОМЕНИ СИСТЕМОТ НА ЕКЧП

Протоколот 15 на кратко:

- Принципот на субсидијарност и доктрината за маргина на допуштеност влегоа во преамбулата на ЕКЧП;
- Се постави горна возрасна граница за кандидати за судии и се избриша горната граница за пензионирање на судиите;
- Странките веќе не може да поднесат приговор на пренесувањето на надлежноста на Големиот судски совет;
- Рокот за жалбите е четири месеци; и
- Измени во критериумот за допуштеност, во делот „значителна штета“.

1. Принципот на субсидијарност и доктрината за маргина на допуштеност

Принципот на субсидијарност и доктрината за маргина на допуштеност (МНД) се додадени во преамбулата на ЕКЧП. Принципот на субсидијарност помага да се одржи позицијата и улогата на системот на ЕКЧП како систем кој примарно треба да се имплементира на национално ниво, од страна на секоја ВДС. Поради тоа, можноста за обраќање до ЕСЧП е отворена само откако ќе се исцрпат сите домашни правни лекови, поради што не може да се гледа на ЕСЧП како на третостепен суд. Долго време се дебатираше за МНД. Судот ја применуваше истата низ годините, но исто така и ја користеше во случаи каде треба да донесе одлука со која би се пречекорила границата на субсидијарноста.

Издвојувањето на овие два принципи на интерпретација на ЕКЧП (како што се на пример пропорционалноста, динамиката, еволутивното толкување, итн) може да се смета за загрижувачко, но исто така и како дополнително уверување за државите дека договорената позиција на Судот нема да биде променета во реформските процеси.

2. Горната возрасна граница за кандидатите за судии ја зголеми возраста за пензионирање

Со Протоколот 15 воведен е нов критериум за кандидатите за судии, со што тие мора да имаат помалку од 65 години на денот на кој Парламентарното собрание ја побарал листата за кандидати за судии.⁴ Со оглед на должината на мандатот кој изнесува 9 години, судиите сега може да останат на функција до 74 години, бидејќи веќе нема предвидена возраст за пензионирање (како што беше случајот до досега - 70 години). Според Експланаторниот извештај на Протокол 15 целта на оваа измена е се зајакне конзистентноста на членството на Судот со тоа што ќе им се овозможи на судиите да служат полн мандат од 9 години.⁵ Со измените веќе нема возраст за пензионирање, што се оправдува со неможноста за обновување на мандатот. Се очекува дека ова ќе има позитивно влијание врз домашните постапки за избор на судии, бидејќи ја исклучува можноста избран кандидат да не може да стапи на мандат поради преминување на возрасната граница во текот на постапката на избор.⁶

3. Приговор на пренесувањето надлежност на Големиот судски совет

Пред Протоколот 15 било која од страните во случајот можеше да приговори на пренесувањето на надлежноста од Одделите на Големиот судски совет. Оваа можност веќе не постои.

Според Експланаторниот извештај, целта на оваа измена е да се забрза процедурата и да се зголеми конзистентноста на праксата на ЕСЧП, преку задолжително пренесување на надлежноста на Големиот судски совет од Одделите за прашања каде е можно отстапување од веќе воспоставената судска пракса.⁷

4. Рокот за жалбите се намали на четири месеци

Сегашниот рок за жалби е шест месеци по финалната одлука на највисокиот домашен суд. Протоколот 15 го намалува овој рок на четири месеци.

Ова е една од промените која се очекува да има најголеми негативни последици во однос на можноста за успех на случаите поднесени од страните до ЕСЧП. Не само што со ова се намалува времето во кое страните треба да најдат соодветен правен тим/советници кои би работеле на случајот, туку и го намалува времето кое тие го имаат на располагање за подготвување на жалбата. НВОите за човекови права пак подвлекуваат дека дополнително потенцијално негативно влијание на оваа измена ќе се почувствува во земјите каде постои пракса на неизвестување или задоцнето известување на апликантите за исходот од највисоките домашни судски процеси.⁸ Намалувањето на овој рок може да има особено штетно влијание врз овие случаи.

5. Измени на критериумот за допуштеност, во делот 'значителна штета'

Критериумот за допуштеност „значителна штета“ веќе не го содржи условот случајот да биде соодветно разгледан од домашен трибунал/суд. Се очекува дека со ова ќе резултира со примена на принципот *maxim de minimis non curat praetor*.

РЕАКЦИИ НА УСВОЈУВАЊЕТО НА ПРОТОКОЛОТ 15

Голем дел од реакциите на Протоколот 15 беа во врска со измената на преамбулата на Конвенцијата, т.е. во врска со наведувањето на принципот на субсидијарност и маргината на допуштеност. Филип Лич смета дека оваа измена е природен след на напорите на СнЕ да го врати решавањето за прашања врзани со Човековите права до ВДС и да ги натера сами да ги решаваат истите. Тој исто така потсетува на улогата на домашните парламенти на ВДС во имплементацијата на обврските од ЕКЧП.⁹

Неколку меѓународни невладини организации во заедничка изјава предупредуваат дека Протоколот 15 не смее да резултира со ослабување на заштитата на Човековите права.¹⁰ Овие организации потсетуваат на принципот според кој Конвенцијата треба да се толкува во согласност со нејзиниот предмет и цел, земајќи ги предвид природата на Конвенцијата како договор за ефективна заштита на Човековите права.¹¹ Тие се загрижени за потенцијалното негативно влијание од сите измени предвидени со Протоколот 15 врз системот на ЕКЧП, со исклучок на пренесувањето на надлежноста на Големиот судски совет.¹²

КАКО ПРОТОКОЛОТ 16 ЌЕ ГО ПРОМЕНИ СИСТЕМОТ НА ЕКЧП

Текстот за Протоколот 16 беше договорен врз основа на предлог содржан во извештај од Групата мудри до Комитетот на министри во 2005 година, беше дополнително разработен во Измир (2011) и беше формално усвоен во Брајтон (2012). Овој протокол ќе биде отворен за потпишување на 02.10.2013 година. Тој е дел од напорите за решавање на едно од најгорливите прашања за системот на ЕКЧП, а тоа е домашната имплементација на ЕКЧП.

Протоколот 16 е интересен нов развој за ЕКЧП бидејќи воведува можност домашните судови и трибунали да побараат советодавно мислење од ЕСЧП за прашања принципиелно врзани за интерпретацијата или примената на правата и слободите дефинирани во Конвенцијата и во нејзините протоколи (член 1.1), при решавање на тековни случаи (член 1.2). Судовите и трибуналите кои ќе можат да бараат советодавни мислења во согласност со овој Протокол, ќе бидат назначени од ВДС во декларација која се поднесува заедно со инструментот за ратификација/прифаќање/одобрување.

Барањето за советодавно мислење најпрво ќе се разгледува од панел од пет судии, кои може да го прифатат или отфрлат истото (член 2.1). Прифатените барања ќе ги разгледува Големиот судски совет (член 2.2). Во процесот на составување на овие мислења, ЕСЧП може да побара и пишани коментари (Art.3). Советодавните мислења нема да се обврзувачки (член 5).

ЦИТИРАНИ ИЗВОРИ

- ¹ Протокол 15 за изменување на Конвенцијата за заштита на Човековите права и основните слободи. CoE Treaty Office Website. <<http://www.conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/213.htm>>. Последно пристапено: 30.08.2013.
- ² Протокол 15, Статус на ратификации до 27.06.2013. CoE Treaty Office Website. <<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=213&CM=1&DF=&CL=ENG>>. Последно пристапено: 30.08.2013
- ³ Протокол 16 на Конвенцијата за заштита на Човековите права и основните слободи. CoE Treaty Office Website. <http://www.conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/Prot16ECHR.htm>. Последно пристапено: 30.08.2013
- ⁴ Експланаторен извештај на Протокол 15 за изменување на Конвенцијата за заштита на Човековите права и основните слободи. пара.11
- ⁵ *Ibid.* пара.12
- ⁶ *Ibid.* пара.13
- ⁷ *Ibid.* пара.17-19
- ⁸ Joint NGO Statement - Protocol 15 to the European Convention on Human Rights must not result in a weakening of human rights protection'. Human Rights Watch Website. <http://www.hrw.org/sites/default/files/related_material/2013_Europe_Joint%20NGO%20Statement%20ECHR.pdf>. Последно пристапено: 30.08.2013
- ⁹ Phillip Leach, Interview for CoE News Journal - Week 26. CoE Website. <<http://webtv.coe.int/index.php#clip=601422&time=44.603>>. Последно пристапено: 30.08.2013
- ¹⁰ Joint NGO Statement - Protocol 15 to the European Convention on Human Rights must not result in a weakening of human rights protection'. Human Rights Watch Website. <http://www.hrw.org/sites/default/files/related_material/2013_Europe_Joint%20NGO%20Statement%20ECHR.pdf>. Последно пристапено: 30.08.2013
- ¹¹ *Ibid.*
- ¹² *Ibid.*

Центар за регионални истражувања и соработка

Центар за регионални
истражувања и соработка
„Студиорум“

Никола Паралунов 41
1000 Скопје, Македонија
тел/факс: +389.2.3065.837
office@studiorum.org.mk

Авторка: Билјана КОТЕВСКА

За серијата СТУДИОРУМ ПРЕГЛЕД ЗА ЧОВЕКОВИ ПРАВА

СТУДИОРУМ прегледот за Човекови права има за цел да им ги приближи глобалните настани врзани за Човековите права на бранителите на Човековите права како би се помогнало нивното редовно следење и како би се охрабрило користењето на овие информации во нивната секојдневна работа.